

ALENA PROKOPOVÁ / 9. 8. 2017

Selský rozum

Zuzana Piussi a Vít Janeček uvádějí do kin aktivistický dokument, ve kterém zkoumají také dopad kumulovaných podnikatelských aktivit Andreje Babiše na české zemědělství.

Tématu zemědělství se mnoho polistopadových dokumentaristů nevěnuje – jistě i proto, že už neexistuje státní objednávka a česká dokumentaristika je povětšinou metropolitní. Je ovšem přirozené, že se toto téma otevírá jako politikum, a to před říjnovými sněmovními volbami a v přímé souvislosti s kritizovanými podnikatelskými aktivitami Andreje Babiše. Autory celovečerního aktivistického snímku *Selský rozum* jsou Zuzana Piussi (mj. dokument o slovenském nacionalismu *Křehká identita*, 2012) a Vít Janeček (který zájem o „venkovskou“ problematiku projevil i v dokumentech *Bitva o život* /2000/ či *Ivetka a hora* /2008/). Zakladatelé produkční společnosti D1film (zaměřující se na „společensky relevantní témata“) svůj film realizovali v koprodukcii s Českou televizí. *Selský rozum* nyní přichází i do kin díky podpoře veřejnosti získané na crowdfundingové platformě startovac.cz (jejím prostřednictvím film získal i cizojazyčné verze, jež mu mohou pomoci proniknout do zahraničí).

Jde o sesterský projekt ke knize *Žlutý baron*, na níž začali před více než dvěma lety pracovat novináři Deníku Referendum – environmentální aktivisté Jakub Patočka a Zuzana Vlasatá. Investigativně pojatá kniha, kterou je možno zakoupit na internetu za dumpingovou cenu 100 korun, je souborem reportáží a textů zkoumajících Andreje Babiše a jeho podnikání, také v souvislosti se zisky pocházejícími z pěstování lukrativního biopaliva – řepky olejky (odtud název knihy). Babiš se v posledních letech s užívanými 130 tisíci hektary stal největším „sedlákem“ všech dob na českém území. Zemědělství však bylo jen posledním článkem v řetězu majoritních podílů v sousedních sektorech, které ovládl předtím (hnojiva, skladování zemědělských komodit, zpracovatelské závody...).

Vlasatá a Patočka jsou uvedeni jako spoluautoři námětu společného dokumentárního filmu Zuzany Piussi a Víta Janečka, kteří částečně sledují stejné linie jako jejich přátelé a kolegové-žurnalisté. Snaží se nicméně ukázat i souvislosti českého zemědělství ve vztahu ke kumulaci velkých aktiv do jednoho subjektu, který má navíc ambice razantně vstupovat do správy veřejného života a vysoké politiky.

„Šlo nám hlavně o to ukázat i na to, jaká palčivá témata jsou čtvrt století od listopadu v českém zemědělství,“ vysvětluje Zuzana Piussi. „V materiálu máme natočené vlastně dva filmy, jeden o zemědělství, druhý o zemědělství za Babiše. Dali jsme se tou druhou cestou.“

„Právě rozsáhlá rešerše ukázala, že aktivity Andreje Babiše v tématu zemědělství nelze obejít, a to od chvíle, co se této oblasti začal věnovat,“ tvrdí Vít Janeček. „Po listopadu zůstalo české zemědělství nerozhodnuté mezi dvěma koncepcemi – mezi podporou rodinných farem, která je typická pro celou západní Evropu, a jakýmsi postdružstevním způsobem hospodaření, který u nás přerostl v korporace podnikající v oblasti zemědělství.“

Selský život si klade rovněž otázku, zda je soustřeďování zemědělských podniků do příliš velkých korporací slučitelné se samotnou povahou zemědělských aktivit. Ty mají totiž těsný vztah k lokalitám, kde se provozují, počínaje udržitelností a kvalitou půdy a konče třeba možnostmi navázat a rozvíjet historickou podobu české krajiny... „Film o obdělávání půdy a péči o zemi“ je založený na materiálu, který jeho autoři natočili v uplynulých téměř třech letech. Rozhodli se v něm zkoumat i to, jakými tématy žijí zemědělci a podnikatelé, jak a proč fungují dotace a proč se pěstují některé plodiny více a jiné méně. V souvislost s tím se zabývají i úbytkem chovů a jeho vlivem na celkovou produkci potravin.

„Když se odbourá choulostivá živočišná výroba, která potřebuje zaměstnávat mnohem více nákladné lidské síly, a nastaví se pěstování plodin tak, že výrobu obhospodaří jen pár lidí s mechanizací, přičemž se zvyšuje odběr hnojiv a chemie, peníze se jen sypou,“ objasňuje Vít Janeček. „Přitom na venkově ubývá práce a dochází k vyliďňování, žlutne krajina a ministr životního prostředí si může stěžovat na příliš velkou erozi půdy.“

Důležitým faktorem v *Selském rozumu* je však i člověk jako zaměstnanec, který může být využíván a dokonce zneužíván, pokud je charakter celého podniku vysloveně exploativní.

„Když člověk něco nevidí na vlastní oči, tak si neuvědomí, že se třeba Vodňanské drůbežárny během jedné dekády změnou vlastnictví proměnily natolik, že se z podniku, v němž se museli místní obyvatelé ucházet o práci na doporučení, stal jakýsi průtokáč mizerně placené práce zubožených cizinců z Východu,“ vysvětluje Zuzana Piussi.

„Nebo mi stále leží v hlavě strach lidí v Kroměříži, kteří na jedné straně čelí věcem, které jim léta ničí život, na druhé straně zažívají zneužití moci, o jejíž nezlomnosti jsou natolik přesvědčení, že už nedoufají v možnost změny a žijí ve stupňujícím se strachu a pocitu bezpráví.“

Jedním z hlavních protagonistů filmu je i moravský sedlák Bohumír Rada, který se nejprve podílel na zasvěcení Andreje Babiše do zemědělského podnikání, načež se jejich cesty zásadně rozešly.

„Pan Rada prošel hodně dramatickým vývojem, v němž si myslím hrála roli i jeho počáteční zaslepenost vidinou velkých zisků a zdánlivého přátelství s Andrejem Babišem, které ho přivedly při spolupráci s ním do jeho ‚náruče‘, připomíná Piussi. „Skrze předstírané přátelství ho přesvědčil, aby opustil své ostatní odběratele a dodával svou produkci výhradně jemu – a pak prostě využil této okolnosti jako jeho slabiny, a připravil ho téměř o všechno.“

Ve filmu vystupují i Jan Rambousek (expert na kritické finanční a daňové situace, který se zabývá fenoménem tzv. daňového kombajnu) nebo bývalý ředitel a spolumajitel Kosteleckých uzenin Jan Boček.

„Při sledování linie vývoje polistopadového zemědělství jsme natočili i fascinující materiál s trojicí zakladatelů polistopadové legislativy a snahy vrátit se k rodinným farmám – takzvanými 3T: Miroslavem Tylem, Františkem Tomáškem a Vlastimilem Tlustým,“ vzpomíná Vít Janeček. „Pro ten historický výklad jsme ale nakonec nenašli místo, takže ve filmu zůstal alespoň František Tomášek, který pozoruhodně spojoval souvislosti mezi vlastnictvím půdy a způsoby zacházení s ní, což ho dovedlo i k mimořádně zajímavé kritice zemědělského podnikání Andreje Babiše, respektive korporátního zemědělství jako principu.“

Při rešerších tvůrci prošli i hodně textů a publikací k zemědělství a přílehlým tématům a objevili dílo novinářky Táni Králové, která byla ochotná v jejich filmu vystoupit. *Selský rozum* se totiž dotýká i jednoho z dalších témat českého veřejného života – strachu o zmiňovaných skutečnostech hovořit do kamery nebo o nich otevřeně psát v médiích, jejich značná část už se rovněž ocitla pod Babišovým vlivem.



Selský rozum (Česká republika 2017), režie, koncept, kamera, zvuk a

střih: Zuzana Piussi a Vít Janeček, námět: Vít Janeček, Jakub Patočka, Zuzana Piussi a Zuzana Vlasatá, grafická koncepce a animace: Tomáš Hájek, účinkují: Bohumír Rada, Jakub Patočka, Zuzana Vlasatá, Andrej Babiš, Jan Boček, Táňa Králová, Jana Moravcová, Stanislav Němec, Josef Středula, František Tomášek a další. D1film, 73 minut. Premiéra: 9. 8. 2017.